

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
REALITZADA AL CARRER ESCUDELLERS 19
(BARCELONA, EL BARCELONÈS)

CODI MHCB 066/07

10 JULIOL DE 2007

Promotor de l'obra:

Tarrasón SL

Realització:

Direcció Tècnica:

Bertha Durà

Barcelona, Octubre 2007.

Índex

Introducció	3
Localització Geogràfica.....	4
Context Històric i Antecedents Arqueològics	6
Motius de la intervenció i metodologia	8
Descripció dels treballs realitzats.....	9
Conclusions	11
Bibliografia	12

Annexos:

Annex I – Repertori Estratigràfic

Annex II – Documentació fotogràfica

Annex III – Inventari de Materials Mobles

Annex IV – Documentació Planimètrica

Introducció

Arrel de les obres necessàries per tal de rehabilitar part de l'edifici situat al número 19 del Carrer Escudellers¹ (a càrrec de la promotora Tarrasón SL) es feia necessària l'obertura d'un pou per col·locar-hi un sifó de connexió amb la xarxa municipal, així com el reforç de la fonamentació de l'edifici. Cal dir, que aquests treballs de rebaix del subsòl es van realitzar sense que cap mena de control arqueològic. Degut a aquesta circumstància el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona va proposar de realitzar un petit sondeig de característiques similars al ja executat per tal d'instal·lar el sifó, així com controlar els rebaixos de les fonamentacions que restaven per fer.

Aquesta intervenció està principalment motivada degut a què l'indret on s'efectuen les obres està inscrit dintre d'un dels àmbits d'interès històric-arqueològic de la ciutat de Barcelona: es tracta d'una àrea inscrita dins del suburbium de la ciutat romana i plenament afectada per la urbanització medieval i moderna.

Els treballs arqueològics van ser encarregats a l'empresa TEA, Difusió cultural, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Bertha Durà. I es van realitzar el dia 10 de Juliol de 2007.

¹ Veure "Documentació Planimètrica" Plànols 1 i 2.

Localització Geogràfica

El Passatge d'Escudellers es troba situat al barri Gòtic, molt proper a les Rambles de Barcelona. La ciutat actual es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola (que culmina a 512 m. al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per serra de Collserola, és a dir, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Des del punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona, i per tant és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola, i a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs. Les seves coordenades són 2°7' a 2°11' de longitud est de Greenwich i de 41°22' a 41°27' de latitud nord.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi

les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El Pla inclinat, els turons arran de mar, i el pla de baix, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Context Històric i Antecedents Arqueològics

Els orígens de la ciutat de Barcelona se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins el tercer recinte fortificat de la ciutat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat, i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX. Per últim hi trobem l'Eixample, una ampla zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièn el creixement urbanístic de Barcelona.

La intervenció arqueològica motiu d'aquesta memòria es situa al carrer Escudellers (Barri Gòtic). Aquest carrer sembla que cap els segles XII-XIII correspondria a la zona dels obradors dels ollers i escudellers. Així mateix, es van trobar restes de la segona muralla medieval a l'Arc del Teatre de Barcelona, molt proper.

Durant les intervencions arqueològiques dutes a terme a un solar situat entre nou de Sant Francesc i Passatge de la Pau i a la Plaça Joaquim Xirau (1995, 1996 J. Huertas) es van documentar diverses estructures medievals, entre elles la muralla, i romanes.

Finalment, durant la intervenció arqueològica als carrers Nou de Sant Francesc, Josep Pijoan i Passatge de la Pau (2001, Bordas) es van documentar restes corresponents a dos moments cronològics. D'època baix-medieval (segles XIV i XV) van aparèixer alguns estrats amb ceràmica, i d'època moderna (XVIII i XIX) restes dels antics edificis que havien estat enderrocats feia poc.

Motius de la intervenció i metodologia

Com a pas previ a la obertura d'un hotel al número 19 del carrer Escudellers es van necessàries diverses obres de rehabilitació de la finca. Aquestes contemplaven el reforç de les fonamentacions i l'obertura d'un pou per tal de col·locar un sífó que connectaria amb la xarxa municipal. Els primers rebaixos es van fer sense cap mena de control arqueològic. Per tant, posteriorment es va decidir d'obrir un petit sondeig de 1'50x1'50x1'60m i controlar els rebaixos de les fonamentacions que faltaven per obrir, ja que no es coneixia d l'existència o no de restes arqueològiques en els rebaixos no controlats.

Així doncs la intervenció arqueològica consistí en la obertura d'un sondeig de 1'50x1'50x1'60m i d'una rasa de 12x1'20x0'60m. L'excavació del sondeig es va dur a terme de manera mecànica amb una petita retroexcavadora i amb martell pneumàtics.

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris (1979) i per A. Carandini (1981). El procediment consisteix en registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom "d'Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns del altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (msnm).

Descripció dels treballs realitzats

El dia 10 de Juliol de 2007 es van prosseguir els treballs de rebaix a la finca 19 del carrer Escudellers, aquest sí sota control arqueològic.

Aquests rebaixos s'havien de realitzar a partir de l'obertura d'un sondeig adossat al que ja s'havia fet per tal d'encabir el sifó² (Sondeig 1) i d'una rasa adossada a la paret nord-est de la finca³ (Rasa 1). De manera més detallada la descripció completa dels rebaixos és la següent:

- SONDEIG 1

Presenta una llargada màxima de 1'50m i una amplada màxima de 1'50m. El sondeig es va situar adossat al que ja s'havia fet practicat sense control arqueològic, és a dir, a 1'50m de l'entrada de la finca⁴. La fondària màxima és de 1'60m.

El sondeig no va presentar cap tipus d'estructura antiga i l'estratigrafia no remet a cap estrat arqueològic ja que la seva seqüència és: paviment de formigó amb una petita preparació de terra compactada i un estrat de terraplanament per tal de poder pavimentar a sobre (presència de runa constructiva).

² Veure "Documentació Planimètrica" Plànol 3

³ Veure "Documentació Planimètrica" Plànol 3.

⁴ Veure "Documentació Planimètrica" Plànol 3

- RASA 1

Presenta una llargada màxima de 12m i una amplada màxima de 1'20m. La rasa transcorria en paral·lel a la paret nord-est de la finca. La seva fondària màxima va assolir els 0'60m.

La Rasa 1 tampoc presentava cap evidència arqueològica, ni estructural ni material, ja que la seva seqüència estratigràfica només estava composta per la capa de formigó que servia de nivell de pavimentació actual de la finca (sota el que hi havia una petita preparació de terra compactada); i per l'estrat de reompliment i terraplenament que va possibilitar aquesta pavimentació. En aquest nivell es van localitzar els micropilotatges de l'edifici actual (i que eren els que els tècnics de l'obra volien reforçar).

El mateix dia 10 de Juliol van finalitzar els rebaixos i com a conseqüència l'actuació arqueològica de control dels treballs.

Conclusions

Les conclusions que podem extreure d'aquesta intervenció arqueològica són més aviat poques, ja que les restes, pel que fa a estructures i material arqueològic són inexistent. Així doncs, pel que fa al Sondeig 1 i a la Rasa 1 podem afirmar que no ens aporten cap mena d'estratigrafia fiable ja que aquestes han estat molt afectades per la instal·lació dels micropilotatges que fonamenten l'edifici actual, com per la instal·lació de serveis moderns i no presenten cap mena d'estructura antiga que es pugui ser documentada.

Cal concloure esmentant que, malgrat la intervenció no hem pogut documentar cap estructura arqueològica corresponent a cap fase d'ocupació del carrer. No ha estat localitzada cap resta relacionada amb estructures que possiblement es trobarien en el subsòl i que han estat documentades en excavacions anteriors. La informació extreta durant altres controls arqueològics portats a terme a la mateixa zona reflexa la conformació d'un espai situat dins del suburbium de la ciutat romana i dins de la ciutat medieval i moderna.

Així doncs, caldrà esperar futures intervencions que aportin noves dades per poder avançar en la història d'aquest barri i de la ciutat.

Bibliografia

- AA.VV. (1995): Història de Barcelona. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- ALMERICH, L. (1949). *Història dels carrers de la Barcelona vella*.
- BORDAS, A. (2000): Informe de la intervenció arqueològica als carrers Nou de Sant Francesc, Josep Pijoan i Passatge de la Pau (Barcelona). Octubre 1996.
- CIRICI, A. (1985). *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.
- DDAA. (1982). “Gran geografia comarcal de Catalunya. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat”, *Enciclopèdia Catalana*. Barcelona.
- DDAA. (1991). “Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat”, *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.
- DDAA. (1992). *La ciutat consolidada (segles XIV-XV). Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.
- DDAA. (1999). *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Catalana Barcelona.
- DDAA (2002). *Diccionari d' Arqueologia*. TERMCAT, Centre de Terminologia, Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A. (1972). *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.
- FABRE, J., HUERTAS, J. (1977). *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.
- HARRIS, E.C. (1979). *Principios de estratigrafia arqueològica*. Editorial crítica. Barcelona.
- HUERTAS, J. (1995) *Informe sobre el solar del carrer Nou de Sant Francesc*, Febrer 1995.
- HUERTAS, J. (1995) *Informe-Memòria de la Intervenció arqueològica al solar situat entre nou de Sant Francesc i Passatge de la Pau*
- HUERTAS, J. (1996) *Informe-Memòria de la Prospecció arqueològica a la plaça Joaquim Xirau*, Octubre 1996.

ANNEX I

REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

TEA

Difusió Cultural, S.L.

FITXA D'INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Jaciment: Escudellers 19		UE: 101	
Sector:	Any: 2007		Tipologia: Estructura
Cala: Rasa 1	Codi: 066/07		
Definició: Paviment		COTES	
Consistència: Compacta		Cota Màxima: 5,58	
Color: Marró fosc		Cota Mínima: 5,48	
COMPONENTS		ESTRUCTURA	
Components geològics:		Tipus:	
Components orgànics:		Aparell:	
Components artificials:		Lligam:	
SEQÜÈNCIA FÍSICA		Preparació:	
Igual a:		Amplada màxima:	
En contacte amb:		Llargada màxima:	
Se li adossa:		Alçada màxima:	
S'adossa a:		Orientació:	
Cobert per:		NEGATIVA	
Cobreix a: 102		Tipus:	
Tallat per:		Fondària:	
Talla a:		Ø boca:	
Reomplert per:		Ø màxim:	
Reomple a:		Ø base:	
CRONOLOGIA			
Cronologia: Època Contemporània (XIX-XXI)			
Elements i criteris de datació:			
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA			
Fotografia: Num.			
Planimetria: Num.			
DESCRIPCIÓ			
Paviment de formigó corresponent al nivell d'ús actual del vestíbul de la finca.			

Difusió Cultural, S.L.

FITXA D'INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Jaciment: Escudellers 19		UE: 102
Sector:	Any: 2007	Tipologia: Estrat
Cala: Rasa 1	Codi: 066/07	
Definició: Reompiment		COTES
Consistència:		Cota Màxima: 5,48
Color:		Cota Mínima: 5,02
COMPONENTS		ESTRUCTURA
Components geològics:		Tipus:
Components orgànics:		Aparell:
Components artificials: Runa constructiva		Lligam:
SEQÜÈNCIA FÍSICA		Preparació:
Igual a:		Amplada màxima:
En contacte amb:		Llargada màxima:
Se li adossa:		Alçada màxima:
S'adossa a:		Orientació:
Cobert per: 101		NEGATIVA
Cobreix a:		Tipus:
Tallat per:		Fondària:
Talla a:		Ø boca:
Reomplert per:		Ø màxim:
Reomple a:		Ø base:
CRONOLOGIA		
Cronologia: Època Contemporània (XIX-XXI)		
Elements i criteris de datació:		
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA		
Fotografia: Num.		
Planimetria: Num.		
DESCRIPCIÓ		
Estrat de reompiment i aterraplanament per tal pavimentar el vestíbul de la finca. Cobreix el antics micropilotatges de la finca.		

TEA

Difusió Cultural, S.L.

FITXA D'INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Jaciment: Escudellers 19		UE: 201
Sector:	Any: 2007	Tipologia: Estructura
Cala: Sondeig 1	Codi: 066/07	
Definició: Paviment		COTES
Consistència:		Cota Màxima: 5,58
Color:		Cota Mínima: 5,43
COMPONENTS		ESTRUCTURA
Components geològics:		Tipus:
Components orgànics:		Aparell:
Components artificials:		Lligam:
SEQÜÈNCIA FÍSICA		Preparació:
Igual a:		Amplada màxima:
En contacte amb:		Llargada màxima:
Se li adossa:		Alçada màxima:
S'adossa a:		Orientació:
Cobert per:		NEGATIVA
Cobreix a: 202		Tipus:
Tallat per:		Fondària:
Talla a:		Ø boca:
Reomplert per:		Ø màxim:
Reomple a:		Ø base:
CRONOLOGIA		
Cronologia: Època Contemporània (XIX-XXI)		
Elements i criteris de datació:		
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA		
Fotografia: Num.		
Planimetria: Num.		
DESCRIPCIÓ		
Paviment de formigó corresponent al nivell d'ús actual del vestíbul de la finca. Presenta una petita preparació de terra compactada.		

TEA

Difusió Cultural, S.L.

FITXA D'INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Jaciment: Escudellers 19		UE: 202 Tipologia: Estrat
Sector:	Any: 2007	
Cala: Sondeig 1	Codi: 066/07	
Definició: Reompliment		COTES Cota Màxima: 5,43 Cota Mínima: 3,98
Consistència: Compacta		ESTRUCTURA Tipus: Aparell: Lligam: Preparació: Amplada màxima: Llargada màxima: Alçada màxima: Orientació:
Color: Marró fosc		
COMPONENTS		
Components geològics:		
Components orgànics:		
Components artificials: Runa constructiva		
SEQÜÈNCIA FÍSICA		NEGATIVA Tipus: Fondària: Ø boca: Ø màxim: Ø base:
Igual a:		
En contacte amb:		
Se li adossa:		
S'adossa a:		
Cobert per: 201		
Cobreix a:		
Tallat per:		
Talla a:		
Reomplert per:		
Reomple a:		
CRONOLOGIA		
Cronologia: Època Contemporània (XIX-XXI)		
Elements i criteris de datació:		
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA		
Fotografia: Num.		
Planimetria: Num.		
DESCRIPCIÓ		
Estrat de reompliment per tal d'anivellar el terreny i poder pavimentar l'actual vestíbul de la finca. Els últims 0'85 m de la potència rebaixada presenta evidències de filtracions procedents dels serveis d'aigua anteriors.		

ANNEX II

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

00 - Localització.JPG

01 - Inici Rebaix Rasa 1.jpg

02 - Rebaixos Rasa 1.jpg

03 - Rebaix Rasa 1 Final.jpg

04 - Rebaix Sondage 1.jpg

05 - Rebaix Sondage 1 Final.jpg

ANNEX III

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

TEA
DIFUSIÓ CULTURAL SL.

DISSENY I REALITZACIÓ: BERTHA DURÀ

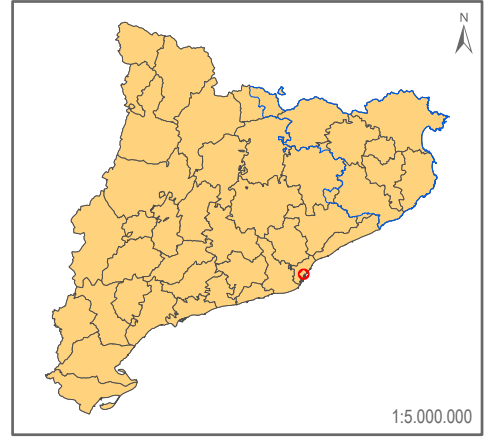
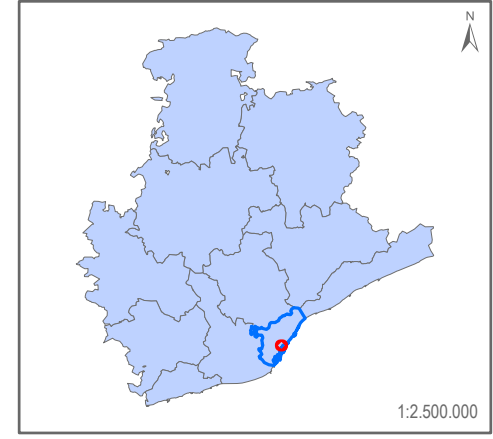
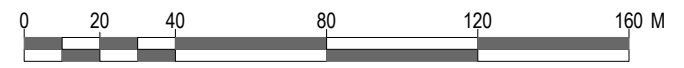
SITUACIÓ GEOGRÀFICA

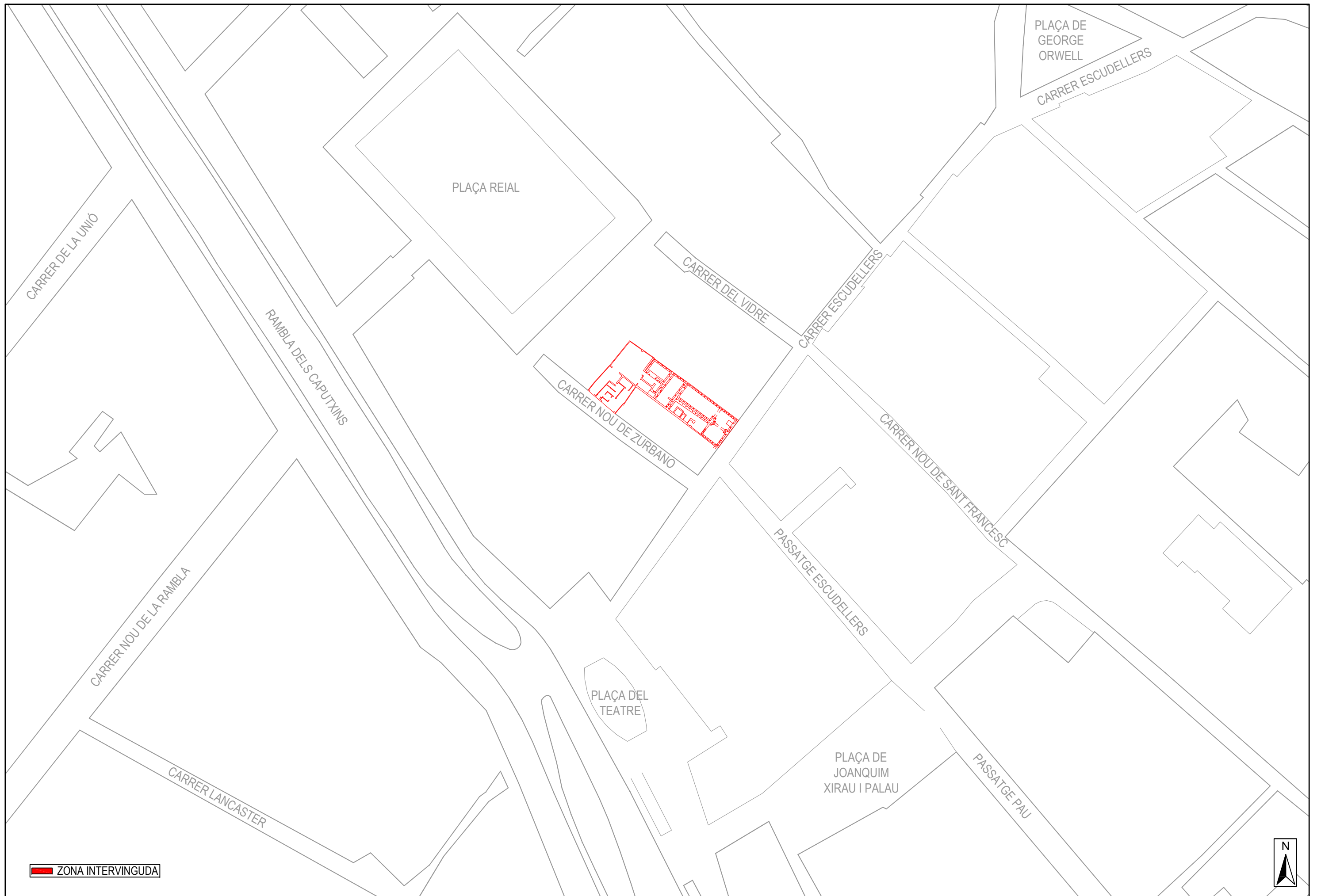
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL CARRER ESCUDELLERS 19
CODI MHC B 066/07

T.M. BARCELONA
EL BARCELONÈS

FULL: 01

ESCALA 1:2.000

 ZONA INTERVINGUDA

EXCAVACIÓ:
 INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL CARRER ESCUDELLERS 19,
 BARCELONA (EL BARCELONÈS)
 CODI MHCB: 066/07

ARQUEÒLEG DIRECTOR:
 BERTHA DURÀ

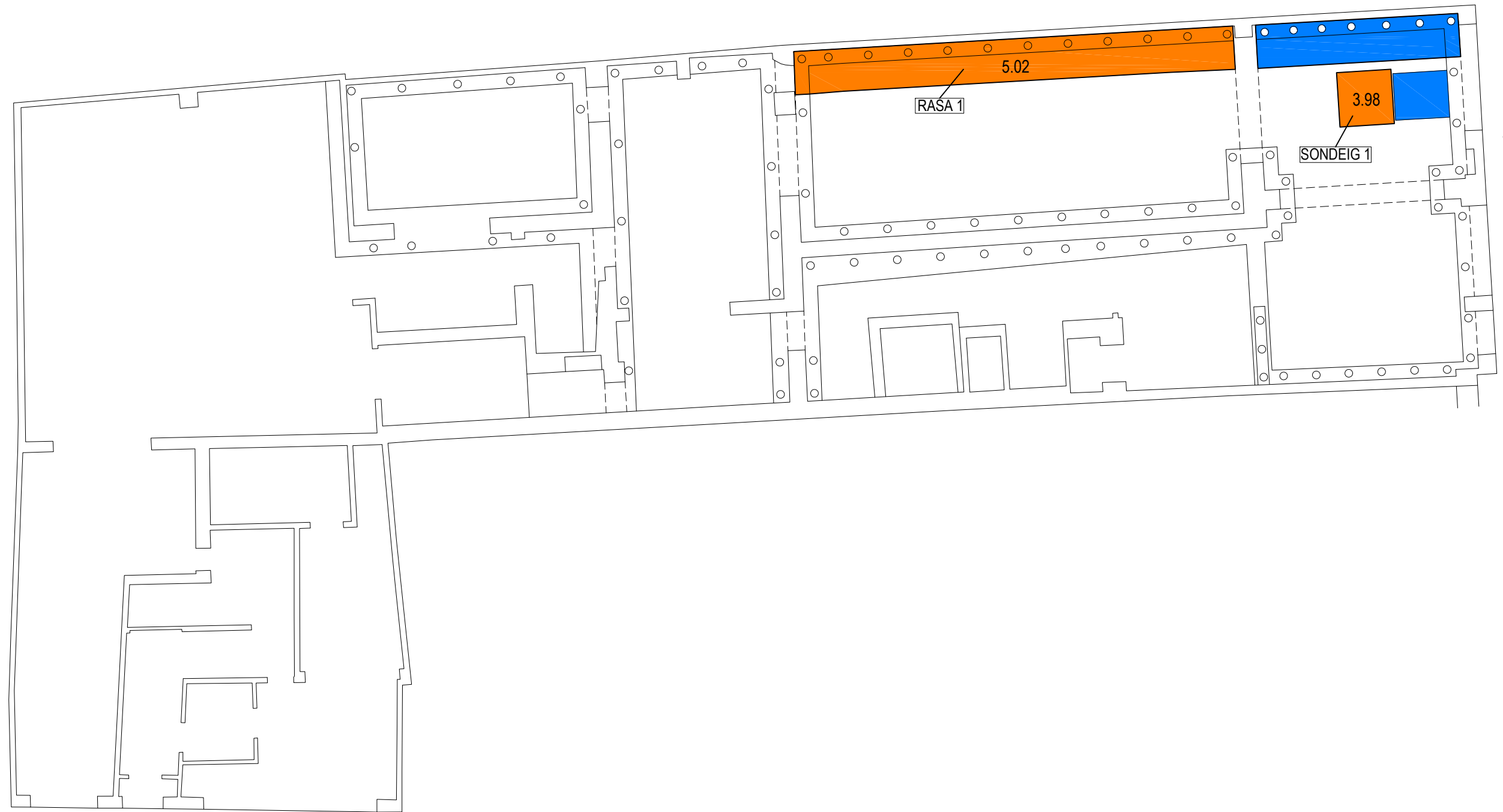
PLANIMETRIA:
 BERTHA DURÀ

ESCALA NUMÈRICA I GRÀFICA:
 1:1000
 Original DIN-A4

NOM:
 SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ

DATA:
 OCTUBRE 2007

FOLL:
 02

Cota Nivell Carrer 6 msnm

CARRER ESCUDELLERS

CARRER NOU DE ZURBANO

- REBAIXOS SENSE CONTROL ARQUEOLÒGIC
- REBAIXOS SOTA CONTROL ARQUEOLÒGIC
- 0.0 COTES FINALS SOBRE EL NIVELL DEL MAR

EXCAVACIÓ:
 INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL CARRER ESCUDELLERS 19,
 BARCELONA (EL BARCELONÈS)
 CODI MHCB: 066/07

ARQUEÒLEG DIRECTOR:
 BERTHA DURÀ

PLANIMETRIA:
 BERTHA DURÀ

ESCALA NUMÈRICA I GRÀFICA:
 1:125
 Original DIN-A4

NOM:
 PLANTA REBAIXOS EFECTUATS

DATA:
 OCTUBRE 2007

FOLL:
 03